

1. Tutkimuksen paikantuminen osaksi rikos- ja prosessioikeuden tutkimuksen perinnettä

Ari-Matti Nuutila julkaisi Turussa vuonna 1991 syyllisyysteoreettiseen lisen-siaatintutkimukseensa perustuvan Syyllisyydestä vastuullisuuteen? -teoksensa. Nuutilan tutkimuksessa oli kysymys erityisesti tuottamusvastuun kriminaalipo-liittisesta ja rangaistusteoreettisesta analyysistä. Keskeistä oli rangaistusteorian, kriminaalipolitiikan, rikoslainopin ja rikosoikeudellisen lainsoveltamisen yh-teensovittaminen tavalla, joka ei ollut liikaa käytäntöön suuntautuvasti alioh-jautuva eikä myöskään liikaa kriminaalipolitiikkaan painottuvasti yliohtautuva. Kysymys on myös rikoksen rakenneopista. Oliko syyllisyydellä perinteisesti ym-märrettyä sijaa riskeihin ja vaaraan keskittyvässä modernissa rikosoikeudessa? Nuutila päätyi erityisesti saksalaiseen rikosoikeustieteeseen tukeutuen siihen, että syyllisyys tulisi korvata vastuullisuudella. Tämä tarkoittaa huomion keskit-tämistä rikoksesta epäillyn kykyyn ja tilaisuuteen toimia toisin. Vastuullisuus tarkoittaa sitä, että tietyissä tilanteissa, joissa rikosoikeudellisen järjestelmän yleisestäävyys ei vaadi rankaisemista, siitä luovutaan siksi, ettei epäillyltä voitu konkreettisesti tilanteessa kohtuudella vaatia huolellisuusnormin noudatta-mista. Kun syyllisyys oli perinteisesti ymmärretty rikosvastuun positiiviseksi edellytykseksi, vastuullisuus on rikosvastuun poissulkeva negatiivinen vastuu-ehto. Uusi tapa hahmottaa syyllisyyttä ja vastuullisuutta korostaa sitä, että myös rikoksesta epäiltyä pitää kohdella moraalisiiin valintoihin kykenevänä yksilönä, reilun pelin hengessä.

Nuutilan tutkimus ei suinkaan ollut uuden alku vaan johdonmukaista jat-koa Turun yliopiston rikosoikeuden oppiaineessa jo professori *Raimo Lahden* vaikutusaikana 1970-luvun puolivälissä alkaneelle kriminaalipoliittisesti ja rangaistusteoreettisesti painottuneelle rikollisuuden tutkimukselle. Tälle tut-kimussuuntaukselle on ominaista vuoropuhelu muiden tutkimusalojen kanssa ja kansainvälisten vaikutteiden sulauttaminen osaksi kansallista rikosoikeutta. Nuutila jatkoi kriminaalipolitiikkaan painottuvalla linjalla vuonna 1996 julkais-

* Virallisen vastaväittäjän OTT, rikos- ja prosessioikeuden professori *Matti Tolvasen* Turun yli-opiston oikeustieteelliselle tiedekunnalle antama 20.12.2022 päivätty lausunto vähäisin muu-toksin.

tussa väitöskirjassaan, jonka teemana oli rikosoikeudellinen huolimattomuus. Nuutilan väitöskirjaan pohjautuvaa kriminaalipoliittista tutkimusotetta ovat jatkaneet monet Nuutilan vaikutuspiirissä olleet tutkijat, joista mainitsen nyt itseni, *Jussi Tapanin*, *Elina Pirjatanniemen* ja nuoremmista *Tatu Hyttisen*. Rangaistusteorioita on toki pohdittu muuallakin kuin Turun yliopistossa. Nuutilan tutkimukseen vaikutti merkittävästi *Tapio Lappi-Seppälän* väitöskirja Rangaistuksen määräämisestä: Teoria ja yleinen osa (1987). *Kimmo Nuotio* on käsitellyt monipuolisesti rikosoikeuden filosofisia ja sosiologisia ulottuvuuksia. *Sakari Melander* analysoi väitöskirjassaan (2008) perinpohjaisesti kriminalisointiperiaatteita, joilla on läheinen yhteys kriminaalipolitiikkaan ja rangaistusteorioihin. Uudelle tutkimussuuntaukselle on ominaista se, että perinteisten saksalaisten ja pohjoismaisten vaikutteiden lisäksi siinä hyödynnetään laajasti myös angloamerikkalaista rikosoikeuden tutkimusta.

Jalo Vatjus-Anttilan tutkimus on vaikeuksista sijoitettavissa osaksi kriminaalipolitiikkaan ja rangaistusteorioihin painottuvaa rikosoikeuden teoreettisten lähtökohtien tutkimusta. Nyt tarkastetun väitöskirjan otsikkona voisi olla perustellusti ”Sovitukselta vastuun ottamiseen”. Perinteinen sovitussajattelu korostaa rankaisemisen metafysisistä ulottuvuuksista ja rikoksesta epäillyn persoonaan keskittyvää arvottamista. Siinä on ideana rikoksella aiheutetun kärsimyksen soveltaminen kärsimällä oikeudenmukainen rangaistus teosta. Perinteinen sovitussajattelu suuntaa katseen taaksepäin, tehtyyn rikokseen. Vastuun ottamisen ajatus kiinnittää huomion rikoksesta tulevaisuuteen. Kysymme, onko rikoksesta epäilty valmis ottamaan vastuun teostaan. Yksi vastuunottamisen osoitus on rikoksen tunnustaminen ja pyrkimys rikosteen haitallisten vaikutusten vähentämiseen. Näin tunnustus on luontevasti yhdistettävissä lähtökohdiltaan yleispreventiota korostavaan kriminaalipolitiikkaan. Tähän on väittelijä tutkimuksessaan päätyntynyt perusteellisesti ja monipuolisesti oikeuslähteitä ja aiempaa tutkimusta hyödyntäen.

2. Tunnustus osana yleisestäävyydelle perustuvaa rangaistusteoriaa

Kriminaalipolitiikassa ja rangaistusteoreettisessa ajattelussa on ollut 50 viime vuotta hallitsevana rikosoikeudellisen järjestelmän yleisestäävän vaikutuksen korostaminen, joskin sekin on ollut moniulotteista. Oikeustaloustieteilijät ovat korostaneet perinteistä pelotuspreventiota, rikosoikeuden tutkijat puolestaan ovat painottaneet pohjoismaista rikosoikeusjärjestelmän moraaliseen vaikutukseen perustuvaa teoriaa. Sovitukselle ja erityispreventiolle ei ennen 2000-lukua juuri palstatilaa uhrattu. Sovitusta pidettiin rationaaliselle kriminaalipolitiikalle vieraana menneisyyden jäänteinä, ja erityispreventio puolestaan oli saanut ne-

gatiivisen leiman eri maissa ja jossain määrin myös Suomessa toteutettujen oletettuihin vaarallisiin rikoksentehtäviin suunnattujen, jälkikäteen tarkasteltuna tehottomien ja epäinhimillistenkin, kriminaalipoliittisten toimenpiteiden takia.

Yleisestävyyttä korostavaa kriminaalipoliittikkaa on aiheellisesti kritisoitu siitä, että rikoksesta epäilystä tulee yhteiskunnallisten tavoitteiden väline. Häntä rangaistaan, jotta muille tulisi selväksi, missä kulkee sallitun ja kielletyn raja ja mitä seuraa siitä, jos nämä rajat ylitetään. Väittelijä on aiheellisesti kritisoinut yleisestävyyttä yksipuolisesti korostanutta kriminaalipoliittikkaa. Aivan yksiuotteista ei yleispreventioon perustuva kriminaalipoliittikkakaan toki ole ollut eikä ole. Esimerkiksi saksalaisessa integraatiopreventiomallissa on ajatuksena se, että rikoksesta epäiltyä ja tuomittua tulee kohdella täysivaltaisena yhteiskunnan jäsenenä. Rikosuhkaa ja rangaistuksia tarvitaan oikeushyvien suojaksi. Rankaisemisesta voidaan kuitenkin luopua erityispreventiivisillä perusteilla tai rikosvastuuta lieventää, jotta rikoksentehtäjä voisi rangaistuksen suorittuaan integroitua yhteiskuntaan sen täysivaltaisena jäsenenä. Nuutila edusti Suomessa lähinnä integraatiopreventioksi kutsuttua suuntausta, eikä tämän suuntainen ajattelu ole ollut itsellenikään vierasta.

Saksalaisen integraatiopreventiomallin ilmentymiä on myös Suomen rikoslaissa. Ehdollinen vankeus, yhdyskuntapalvelu, avovankila ja ehdonalaiseen vapautteen liitetyt tukitoimenpiteet pyrkivät minimoimaan rankaisemisesta aiheutuvia haittoja ja kustannuksia. Rikollisuudesta johtuvien kärsimysten ja muiden kustannusten minimointi on ollut kriminaalipoliittikan keskeisimpiä opinkappaleita. Sen rinnalla on kulkenut ajatus siitä, että rikosoikeudellisen järjestelmän pitää olla humaani ja perusoikeuksia kunnioittava. Syyllisyys on ymmärretty tässä katsannossa rankaisemista rajoittavaksi elementiksi. Rankaisemisesta voidaan oikeudenmukaisuussyistä luopua, vaikka järjestelmän yleisestävä tavoite saattaisi puoltaa rankaisemista.

Rikossovittelu jää Vatjus-Anttilan tutkimuksessa muutaman maininnan vaaraan. Se on ymmärrettävää, koska rikossovittelun historia poikkeaa olennaisesti syyteneuvottelun kehityksestä. Sovituksen idea on ujuttautunut suomalaiseen rikosoikeuden todellisuuteen 1990-luvun alussa rikossovittelun muodossa. Sovittelussa lähtökohtana on osapuolten yhdenvertaisuus, siinä ihminen kohtaa ihmisen. Sovittelussa rikoksentehtäjä voi parhaimmillaan ottaa vastuun teostaan kohtaamalla uhrin ja korvaamalla kohtuullisesti uhrille aiheuttamansa vahingon. Sovittelusta hyötyy myös yhteiskunta, kun onnistunut sovittelu johtaa pääsääntöisesti rikosoikeudellisista toimenpiteistä luopumiseen. Sovittelussa on perinteisesti korostettu sen moraalista puolta, sopimista. Kustannusten säästön on ajateltu tulevan ikään kuin onnistuneen sovittelun sivutuotteena.

Syyteneuvottelun lähtökohta on ollut toinen. Syyteneuvottelu on ymmärretty ensi sijassa keinoksi minimoida rikosprosessin kustannuksia. Tätä lähtökohtaa väittelijä kritisoi aivan aiheellisesti. Keskustelua syyteneuvottelusta ovat hallinneet prosessioikeuden tutkijat; syyteneuvottelun kriminaalipoliittinen ja

rangaistusteoreettinen ulottuvuus on jäänyt taka-alalle. Toisaalta on arvioitu syyteneuvottelun kautta saatavia kustannussäästöjä ja toisaalta on punnittu syyteneuvotteluun liittyviä oikeusturvaongelmia. Suurimpina pulmina on nähty syyttömyysolettaman järkkyminen, itsekriminointisuojaan loukkaaminen ja väärät tunnustukset. Vähitellen kustannusnäkökulma on voittanut: vuoden 2001 varsin pidättyvästä Valtakunnansyyttäjänviraston työryhmämietinnöstä ja vuoden 2003 Tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitean mietinnöstä on edetty syyteneuvottelun ottamiseen osaksi rikosprosessijärjestelmää, tosin varsin rajoitettuna. Toki vieläkin tuon tuostakin on kuultavissa syyttömyysolettamaa ja itsekriminointisuojaan painottavia puheenvuoroja. On kuitenkin syytä väittelijän tavoin korostaa, että tunnustus on rikoksesta epäillyn oma valinta. Poliisi voi syyttömyysolettamaa ja itsekriminointisuojaan loukkaamatta kertoa epäilylle, että tämä saa tunnustaa rikoksensa. Ei ole myöskään estettä tehdä epäilylle selkoa tunnustuksen ja syyteneuvottelun oikeusvaikutuksista. Rikoksen tunnustaminen on epäillyn oikeus siinä missä oikeus olla syyllisyyttään selvittämättä. Tähän on väittelijäkin perustellusti päätenyt.

3. Uudistuva, kriittinen näkökulma syyteneuvotteluun

Väittelijä laajentaa tutkimuksessaan näkökulmaa syyteneuvotteluun. Keskeistä on se, miten ymmärrämme tunnustuksen rikosoikeudellisen ja rangaistusteoreettisen ulottuvuuden. Tässä suhteessa nyt käsillä oleva tutkimus on uusi luku Suomen rikosoikeuden historiassa. Keskeistä on pohtia sitä, pitääkö tunnustuksen tuottaa prosessuaalisia säästöjä oikeuttaakseen tekijälle tuomittavan rangaistuksen lievennyksen. Väittelijä osoittaa perehtyneensä aihepiiristä käytyyn kotimaiseen ja kansainväliseen keskusteluun. Väittelijän esittämät tunnustukseen liittyvät rangaistusteoreettiset pohdinnat ankkuroituvat vahvasti muun muassa *R. A. Duffin* kehittämään kommunikatiiviseen rikosoikeusteoriaan. Siinä keskeistä on käsitellä rikoksesta epäiltyä prosessin subjektina, ei objektina tai välikappaleena, preventiotavoitteiden toteuttamisessa.

Syyteneuvottelun sääntely nykymuodossaan ja KKO:n ennakkoratkaisut painottavat varsin yksiselitteisesti prosessuaalisia hyötyjä. Tunnustus ei johda rangaistuksen lievennykseen, jos rikoksesta on jo ennen tunnustusta syytteen riittävä näyttö. Tässä suhteessa syyteneuvottelua koskevat tulkinnat ovat ristiriitaisia. Prosessioikeudellisessa kirjallisuudessa korostetaan sitä, että syyteneuvottelua tarjotaan epäilylle vasta siinä vaiheessa, kun rikoksesta on olemassa syyttämiseen riittävä näyttö muutoinkin. Prosessuaalinen hyöty koituu näissä tapauksissa siitä, että vältetään todistelua vaativa rikosasian pääkäsitely. Jos rikos ei sovellu syyteneuvotteluun, tilanne näyttäytyy toisenlaisena. Syytetty

näyttäisi saavan rangaistuksen lieventymishyödyn lähinnä silloin, kun hänen katsotaan edistäneen merkittävästi rikoksen selvittämistä esitutinnan aikana. Väittelijä tunnistaa tämän ongelman. Ratkaisuna voisi olla ensinnäkin se, että sallitaan syyteneuvotteluun ryhtyminen jo siinä vaiheessa, kun epäilty kertoo tunnustavansa rikoksen, vaikka esitutkinnassa ei ole vielä kertynyt riittävästi näyttöä syytteen nostamiseen. Toiseksi on syytä vakavasti harkita väittelijän esittämin tavoin syyteneuvottelun soveltamisalan laajentamista. Nykyisellään syyteneuvottelu on lähinnä talousrikollisten ohituskaista nopeaan ja rangaistusta alentavaan prosessiin.

Väittelijä katsoo, että tunnustus tulisi ottaa rangaistusta lieventävänä seikkana huomioon, jos rikoksesta epäilty on tunnustanut rikoksensa siinä käsityksessä, että tunnustus edistää asian selvittämistä. Eikö ole syytä mennä vielä pidemmälle? Eikö tunnustusta ole syytä ottaa lieventämisperusteeksi sellaisenaan, ilman kytkentää prosessuaalisiin hyötyihin? Tunnustamalla rikoksen syytetyn katsottaisiin ilmaisevan valmiutensa ottaa vastuu teostaan.

4. Väittelijän perehtyneisyys omaan tieteenalaan sekä syvälinen perehtyneisyys omaan tutkimusalaan

Käsikirjoitus koostuu kuudesta vertaisarvioidusta artikkelista ja 268 sivun mittaisesta tutkimuksen yhteenvedosta. Tutkija on perehtynyt hyvin omaan tieteenalaansa, joka on tässä tutkimuksessa rikos- ja prosessioikeus. Pääpaino on syyteneuvottelun rangaistusteoreettisissa ja kriminaalipoliittisissa lähtökohdissa ja syyteneuvotteluun liittyvässä lainopissa. Kotimainen lainsäädäntö, esityöt, ennakkopäätökset ja lainoppi ovat tutkijalla hyvin hallussa. Tutkimuksessa on hyödynnetty myös pohjoismaista, ensi sijassa ruotsalaista, lainoppia. Kun syyteneuvottelun juuret ovat angloamerikkalaisessa oikeusjärjestelmässä, Pohjoismaiden ulkopuolinen lähdeaineisto painottuu tuohon järjestelmään, josta peräisin olevaa aineistoa tutkija hyödyntää monipuolisesti ja asianmukaisesti. Yleisellä tasolla on pidettävä valitettavana, että suomalaisessa rikoslainopissa Saksan rikosoikeus jää usein hyödyntämättä. Erityisesti rangaistusteoreettinen, systemaattinen ja kriminaalipoliittinen keskustelu on Saksassa vilkasta ja monipuolista. Suomalainen rikosoikeusjärjestelmä perustuu monelta keskeiseltä osaltaan keskieurooppalaiseen järjestelmään. Saksalainen ajattelu suodattuu Vatjus-Anttilan tutkimuksessa kotimaisen lainopin kautta. Se puolestaan on saanut merkittäviä aineksia modernista saksalaisesta rikoslainopista.

Oman tutkimusalanensa tutkija hallitsee kattavasti. Vatjus-Anttila perustaa tunnustuksen paikantamisen osaksi yleispreventiivistä rangaistusjärjestelmää oleellisesti R. A. Duffin tuotantoon, jossa keskeinen rangaistusteoreettinen ulottuvuus

on kommunikaatio. Rankaiseminen on viestintää. Järjestelmän koettu legitimiisyys perustuu pitkälti siihen, miten se kykenee välittämään kriminaalipoliittisen viestinsä oikeusyhteisölle. Duffin tuotannon hyödyntäminen suomalaisessa rangaistusteoreettisessa keskustelussa ei ole aivan uutta, mutta Vatjus-Anttila kiinnittää kommunikatiivisen ajattelun nimenomaan tunnustukseen ja syyteneuvotteluun onnistuneesti.

5. Perustuuko väitöskirja tutkijan omaan itsenäiseen tutkimukseen ja tuottaako se uutta tieteellistä tietoa?

Vastaus kumpaankin kysymykseen on myönteinen. Väitöskirja perustuu tutkijan itsenäiseen tutkimukseen, ja tutkija uskaltaa haastaa aiempaa tutkimusta. Vatjus-Anttila käy perusteellista keskustelua aihepiiristä aiemmin kirjoittaneiden kanssa. Hän päätyy perusteltuihin lopputuloksiin. Tutkimuksen merkittävien ansio on siinä, että Vatjus-Anttila johtaa teoriasta perusteltuja lainsäädännön ja lainkäytön kehitysehdotuksia. Monet korkeatasoisetkin teorialuokittamukset saattavat jäädä yleisen ihmetyksen asteelle, vailla käytännön relevanssia. Oikeustiede on kuitenkin tieteenala, jolla on vahva yhteys oikeudellisiin käytäntöihin. Tieteellisen kirjoittamisen päämääränä ei ole konsensus vaan aiemmin kirjoitetun kriittinen analyysi. Kukin artikkeli keskittyy yhteen tutkimuskysymykseen, ja jokainen artikkeli tuottaa uutta tutkimustietoa aihepiiristä. Syyteneuvottelun oikeudelliset lähtökohdat ja sääntelyn ongelmakohdat tulevat tutkimuksessa monipuolisesti käsitellyiksi.

Käsitteellisyys tuottaa uutta, tutkittua tietoa. Väittelijä esittää uuden, perustellun näkökulman sovittamiseen, syyllisyyteen, moitittavuuteen ja tekijän rikosten jälkeisten toimien merkitykseen rikosvastuun toteuttamisessa ja rangaistuksen määräämisessä. Vatjus-Anttila ottaa etäisyyttä sekä yleispreventiota yksipuolisesti korostavaan rangaistusteoriaan että perinteiseen tekijäsyllisyyttä korostavaan sovitussajatteluun. Väittelijän näkemys siitä, että tunnustus on sijoitettavissa lähtökohtaisesti yleispreventiolle rakentuvaan järjestelmään, on hänen tutkimusaineistonsa valossa perusteltu. Vatjus-Anttila on käyttänyt runsaasti palstatilaa ottaakseen etäisyyttä tekijäkeskeiseen syyllisyyssajatteluun ja perustellakseen näkemyksensä, jonka mukaan sovitussajatus on omaksuttavissa osaksi rangaistusjärjestelmää tekorikosoikeuden perusrakennetta murtaamatta.

Ensimmäisessä artikkelissa Vatjus-Anttila pohtii syyllisyyssargumentin ja tarkoituksenmukaisuus- eli säästöargumentin välistä jännitettä. Toinen artikkeli keskittyy rikoksesta epäillyn valinnanvapauden ja tunnustuksen väliin suhteeseen. Nämä kaksi artikkelia ovat tutkimuksen avainartikkeleita. Kolmannessa artikkelissa Vatjus-Anttila laajentaa näkökulmaa toimenpiteistä

luopumiseen osana syyteneuvottelua. Tässäkin artikkelissa on taustana tutkijan uudelleen muotoilema tunnustuksen rangaistusteoreettinen ja kriminaalipoliittinen rooli. Neljännessä artikkelissa keskiössä ovat jälleen tunnustuksen vapaaehtoisuus ja itsekriminointisuoja. Vatjus-Anttila osoittaa perustellusti, että tunnustuksen vapaaehtoisuus on hyvin sovitettavissa normiin, jonka mukaan kukaan ei ole velvollinen edistämään syyllisyytensä selvittämistä. Näkökulmaa onkin muutettava ja kysyttävä, eikö epäilyllä kuitenkin olisi oikeutta tunnustamalla rikoksensa vaikuttaa hänelle määrättävän rangaistuksen määrään, sitä alentavasti. Viides artikkeli on prosessioikeudellinen ja käsittelee syyteneuvottelun soveltamisalaa, erityisesti yleisen ja yksityisen edun huomioon ottamista syyteneuvottelussa. Johtopäätöksenä on esitys syyteneuvottelun soveltamisalan rajoitusten radikaalista supistamisesta. Viimeinen, juuri väitöspäivän alla julkaistu artikkeli, palaa jälleen rangaistusteoriaan. Kyseessä on yhteenvedo siitä, mihin suuntaan rangaistusteoreettinen ajattelu on kenties muuttumassa, erityisesti siitä näkökulmasta, mikä merkitys rikoksesta epäillyn rikosteon jälkeiselle toiminnalle on rangaistuksen määräämisessä annettava.

Artikkelit muodostavat kokonaisuutena rangaistusteoreettisesti ja kriminaalipoliittisesti perustellun näkemyksen syyteneuvottelun nykytilasta ja sääntelyn kehitysmahdollisuuksista. Väitöskirja kokonaisuutena on merkittävä rangaistusteoreettinen ja kriminaalipoliittinen tutkimuspuheenvuoro. Vatjus-Anttila varoittaa aiheellisesti pelkästään utilitaristisiin näkökohtiin painottuvan kriminaalipolitiikan vaaroista. Hänen näkemyksensä mukaan suunta on ollut kohti hyötynäkökohtien korostumista rangaistusteoreettisessa ajattelussa, eikä aina kovin analyyttisessä muodossa. Vatjus-Anttilan tutkimuksesta saa tukea tälle väitteelle. Hänen ratkaisuehdotuksensa on moraalisten näkökohtien eritellympi huomioon ottaminen rangaistusteorian muotoilussa ja kriminaalipolitiikassa.

6. Onko tutkimus tieteellisesti vakuuttava ja ovatko sen tulokset perusteltuja?

Väittelijä vakuuttaa lukijan, ehkä vähän liiankin perusteellisesti. Artikkeliväitöskirjaksi tutkimus on laaja, jopa liian laaja. Kyseessä onkin artikkeliväitöskirjan ja monografian yhdistelmä, jos tutkimusta mitataan sen sivumäärällä. Erityisesti rangaistusteoriasta ja kriminaalipolitiikasta olisi voinut yhteenvedossa kirjoittaa tiivistetympin. Nyt tutkija toistaa argumenttejaan sekä käsitellessään yleisiä rikosvastuun ehtoja että käsitellessään rangaistuksen määräämistä. Väittelijä olisi saanut lainopillisesti ja rangaistusteoreettisesti hyvin perustellut tutkimustuloksensa vielä paremmin esille kompaktimmalla esitystavalla. Tutkimuksen laajuuteen otettiin kantaa esitarkastuslausunnossa. Väittelijä on ottanut esitarkas-

tuslausunnossa esitetyn huomioon siinä määrin kuin se on ollut aikataulusyistä mahdollista.

Tutkimustulokset ovat perusteltuja. Syyteneuvottelun käyttöalaa olisi syytä laajentaa koskemaan nykyistä useampia rikoslajeja – ehkä rikoslajikohtaisista rajoituksista pitäisi luopua lähes kokonaan. Tunnustukselle on perusteltua antaa merkitystä sen itsensä vuoksi, ei pelkästään sen tuottamien prosessihyötyjen takia. Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ideasta ei ole pakko tinkiä syyteneuvottelussakaan. Sovitusajatuksen liittäminen tunnustukseen on erinomainen, joskaan ei suomalaisessakaan lainopissa aiemmin täysin tuntematon innovaatio.

7. Tutkimuksen tieteellinen rehellisyys ja tutkimuseettisten normien täyttyminen

Väittelijä dokumentoi lähteensä asianmukaisesti, ja argumentaatio on avointa. En ole havainnut ongelmia tutkimuseettisten normien täyttymisessä. Ne tosin eivät olekaan niin keskeisiä lainopillisessa työssä kuin empiirisessä tutkimuksessa.

8. Kyky itsenäisesti ja kriittisesti soveltaa alan tieteellisiä tutkimusmenetelmiä

Vatjus-Anttila näkee varsin paljon vaivaa lainopillisen menetelmän pohtimisen eteen. Hänen lähestymistapansa on kriminaalipoliittinen ja rangaistusteoreettinen orientaatio. Tulkinnessa lähtökohtana on objektiivinen teleologia. Hänen tutkimusotteensa perustuu viime vuosikymmenten suomalaiseen traditioon, mutta ei kritiikittä. Tutkimus on itsenäinen ja kriittinen suhteessa aiempaan tutkimukseen.

9. Keskeisten tieteellisen kirjoittamisen pelisääntöjen tuntemus sekä kyky itsenäiseen ja kriittiseen työskentelyyn

Näissä suhteissa en havainnut käsikirjoituksessa ongelmia. Pelisääntöjen tuntemus on testattu moneen kertaan artikkelien refereemennettelyssä. Väittelijä on

osoittanut kykenevänsä itsenäiseen ja kriittiseen työskentelyyn. Tutkimus on hyvää asiasuomea.

10. Johtopäätös

OTM Jalo Vatjus-Anttilan tutkimus Rangaistus ja tunnustus. Rikoksen tunnistamisen rangaistusteoreettiset, kriminaalipoliittiset ja lainopilliset perusteet täyttää väitöskirjalta edellytettävät tieteelliset ja muodolliset vaatimukset. Väittelijä puolusti väitöstilaisuudessa 17.12.2022 tutkimustaan asiantuntevasti, ja väitöstilaisuus kokonaisuutena oli hyvää tieteellistä vuoropuhelua. Esitän Turun yliopiston oikeustieteelliselle tiedekunnalle mielihyvin, että Vatjus-Anttilan tutkimus hyväksytään opinnäytteeksi oikeustieteen tohtorin tutkintoa varten.

Matti Tolvanen